

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

© 2022 Standaard Uitgeverij,
F. Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
Uitgave bij de reeks *Het verhaal van Vlaanderen*
Tekst: Annemiek Seeuws
Illustraties: Leslie Saurus
Vormgeving: Katie Hermans
Alle rechten van reproductie, vertaling en aanpassing zijn
uitdrukkelijk voorbehouden voor alle landen.
ISBN 978 90 02 27491 6
D/2022/0034/196
NUR: 212
Gedrukt in de EU

STANDAARD UITGEVERIJ

1

DE PREHISTORIE

± 2,5 miljoen jaar geleden – 58 voor Christus

Over hoelang de prehistorie precies geleden is en wanneer ze juist begon, zijn wetenschappers het niet eens. Wat wel vaststaat, is dat we nog volop in de prehistorie zaten toen de eerste mensen de aarde bevolkten. Dinosaurussen waren er al lang niet meer, maar wel nog mammoeten en andere kolossen. De inval van de Romeinen rond 58 voor Christus wordt beschouwd als het einde van de prehistorie in onze streken.

1. HOE WETEN WE ZOVEEL OVER DE PREHISTORIE?

De meeste periodes uit onze geschiedenis kunnen we bestuderen aan de hand van boeken of andere geschriften. Maar de prehistorie? Uit die tijd bestaan simpelweg geen geschreven bronnen, want de prehistorische mens schreef nog niet. Toch weten we vrij goed hoe het leven er toen uitzag. Dat hebben we vooral te danken aan het bodemonderzoek en de opgravingen van archeologen, wetenschappers die overblijfselen van de menselijke geschiedenis onderzoeken. Zij ontdekten bijvoorbeeld dat de eerste mensen eerst stenen en daarna bronzen en ijzeren werktuigen gebruikten. Geschiedkundigen delen de prehistorie dan ook op in de steentijd, de bronstijd en de ijzertijd.

?

2. DE STEENTIJD

Zo'n 45.000 jaar geleden zag het er hier heel anders uit dan vandaag. Noordwest-Europa was één grote grasvlakte en de Noordzee bestond nog niet. Als jij in de prehistorie had geleefd, kon je dus gewoon van Antwerpen naar Engeland wandelen. Je kon dan wel best een dikke sjaal aantrekken, want het was behoorlijk koud. De laatste ijstijd zat eraan te komen, waardoor het zelfs in volle zomer amper warmer werd dan 10 graden. Brr!

3. TWEE SOORTEN MENSEN

De neanderthaler, een vroegere mensensoort, liep op dat moment al meer dan 350.000 jaar rond op aarde. Ongeveer 38.000 jaar geleden deed ook de homo sapiens zijn intrede. Dat leidde af en toe tot gevechten tussen beide groepen. Stel je even voor hoe jij zou reageren als er plotseling een andere mensensoort voor je neus zou staan, waarvan je niet eens wist dat die bestond! Een paar duizend jaar leefden de oorspronkelijke bewoners en de 'indringers' naast elkaar, maar uiteindelijk bleef alleen de homo sapiens over, de mensensoort waar wij van afstammen.

4. PREHISTORISCHE KOLOSSEN

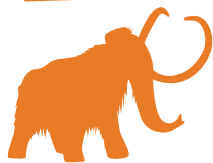
De prehistorische mens joeg onder andere op de wolharige mammoet, het grootste landdier uit die tijd. Het mannetje was ongeveer 3,5 meter hoog en zijn dikke vacht beschermde hem tegen de kou. Daarnaast leefden hier wolharige neushoorns, reuzenherten van 2 meter hoog en holenberen van wel 1000 kilo!

5. BIBBEREN EN BEVEN

Tegen het einde van de oude steentijd werd het alsmear kouder, en zo'n 20.000 jaar geleden bereikte de laatste ijstijd zijn hoogtepunt. De saaie grasvlakte veranderde in een ijsskoude woestijn. Het vroom het hele jaar door, in de winter zelfs tientallen graden onder nul. Behalve mossen en struiken groeide er nauwelijks nog iets, waardoor ook de meeste dieren stierven. De mens was al langer weggevlucht naar het zuiden, op zoek naar een beter leven.

6. EEN NIEUWE ZEE

Na 10.000 jaar bittere kou werd eindelijk de grote dooi ingezet. De dikke pakken ijs smolten weg in sneltempo. Het ging om zo'n enorme massa dat het waterpeil van alle oceanen en wereldzeeën steeg met 1 à 2 meter per eeuw – dat was waanzinnig veel. In deze periode ontstond ook onze Noordzee. Gedaan met van Antwerpen naar Engeland te wandelen!

7. EEN ANDERE MANIER VAN LEVEN

Het werd langzaam warmer in onze streken, dus begonnen er meer planten en bomen te groeien. Die trokken een heleboel nieuwe diersoorten aan: oerosen, herten, reeën, wilde zwijnen... Door het zachtere klimaat keerde ook de mens terug. Hij leefde eerst van de jacht, de visvangst en het verzamelen van vruchten, maar na een tijdje begon hij ook graan te verbouwen en vee te houden. Dat was belangrijk, want het zorgde ervoor dat de mens langer op dezelfde plek bleef wonen. De bevolking groeide snel en dankzij de landbouw ontstonden de eerste dorpjes. De mens ging aan ruilhandel doen.

8. VOORWERPEN VAN BRONS EN IJZER

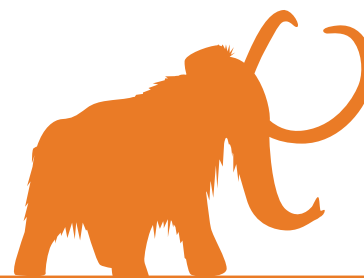
We zijn intussen meer dan 10.000 jaar verder in de tijd. In plaats van stenen voorwerpen begon de mens steeds vaker brons te gebruiken. Uit die periode werden onder andere bronzen sieraden en wapens teruggevonden.

Een paar eeuwen later ging de mens ook ijzer gebruiken. Dat was niet alleen sterker dan brons, het was ook veel makkelijker te vinden. Meer en meer mensen gingen samenwonen in dorpjes. Ze leefden nog steeds vooral van de landbouw en begonnen te beseffen dat het belangrijk was om zichzelf en hun oogst te beschermen tegen vijanden. Daarom gaven ze hun dapperste en sterkste mannen zwaarden en bijlen om indringers af te schrikken of te verjagen. Naast deze soldaten doken stilaan andere beroepen op: pottenbakkers, smeden, leerlooiers... Ook de handelaars werden steeds belangrijker. Via de rivieren verkochten ze hun waar over heel Europa.

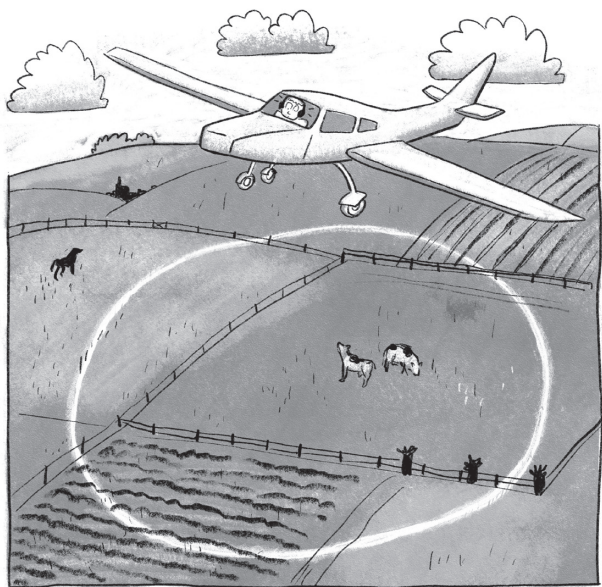
OVER MOEDIGE MENSEN, MAMMOETEN EN MEGALIETEN

JIJ BENT EEN NEANDERTHALER! (TOCH EEN BEETJE)

Alle mensen die vandaag op aarde leven – van China tot Madagaskar, van Rusland tot Argentinië – behoren tot de soort homo sapiens. In de prehistorie liep hier echter ook nog de neanderthaler rond, een mensensoort die al veel langer bestond, maar die tienduizenden jaren geleden is uitgestorven. En toch leeft de neanderthaler nog voort in heel wat Vlamingen. Gemiddeld zit er namelijk 3 procent neanderthaler-DNA in ons DNA. Hoe kan dat, vraag je je af? In de paar duizend jaar dat de homo sapiens en de neanderthaler samenleefden in onze streken, moeten ze soms ook kinderen hebben gekregen met elkaar.

GEHEIMZINNIGE GRAFCIRKELS

Piloot Jacques Semey gaf in de jaren 1970 regelmatig vlieglessen aan andere piloten. Tijdens een van die vluchten merkte hij grote felgroene cirkels op in het gras. Jacques maakte er foto's van en ging op zoek naar een verklaring voor het vreemde patroon. Al gauw bleek dat de groene cirkels wezen op prehistorische graven in de bodem. Oermensen begroeven hun doden namelijk in een heuveltje en groeven er daarna een gracht

omheen. Waar vroeger zo'n gracht was, groeit het gras vandaag beter en is het groener. Dat zie je niet als wandelaar, maar dus wel vanuit de lucht. In de daaropvolgende jaren ging Jacques op zoek naar andere grafcircels in Oost- en West-Vlaanderen. En wat bleek? Er waren er veel meer dan tot dan toe werd gedacht! Na de ontdekking van Jacques gingen mensen in andere provincies ook op zoek, en ja hoor: ook daar waren veel sporen te vinden van grafheuvels. Archeologen deden vervolgens opgravingen in en rond de grafheuvels en troffen er allerlei voorwerpen aan. Zo hebben we dankzij Jacques en zijn toevallige vondst heel veel bijgeleerd over de prehistorische samenleving in onze streken.

MEGACOOLE MEGALIETEN

Een megaliet (letterlijk: 'grote steen') is een stenen monument dat zowel werd gebruikt voor prehistorische begraafplaatsen als voor religieuze plekken. De bekendste staan ongetwijfeld in Stonehenge in het Verenigd Koninkrijk, maar ook in ons land zijn megalieten aangetroffen, onder andere in Hollain (Henegouwen), Wéris (Luxemburg) en Hasselt (Limburg). Vroeger waren er nog veel meer, maar de voorbije eeuwen zijn er een heleboel vernietigd, vooral in Vlaanderen.

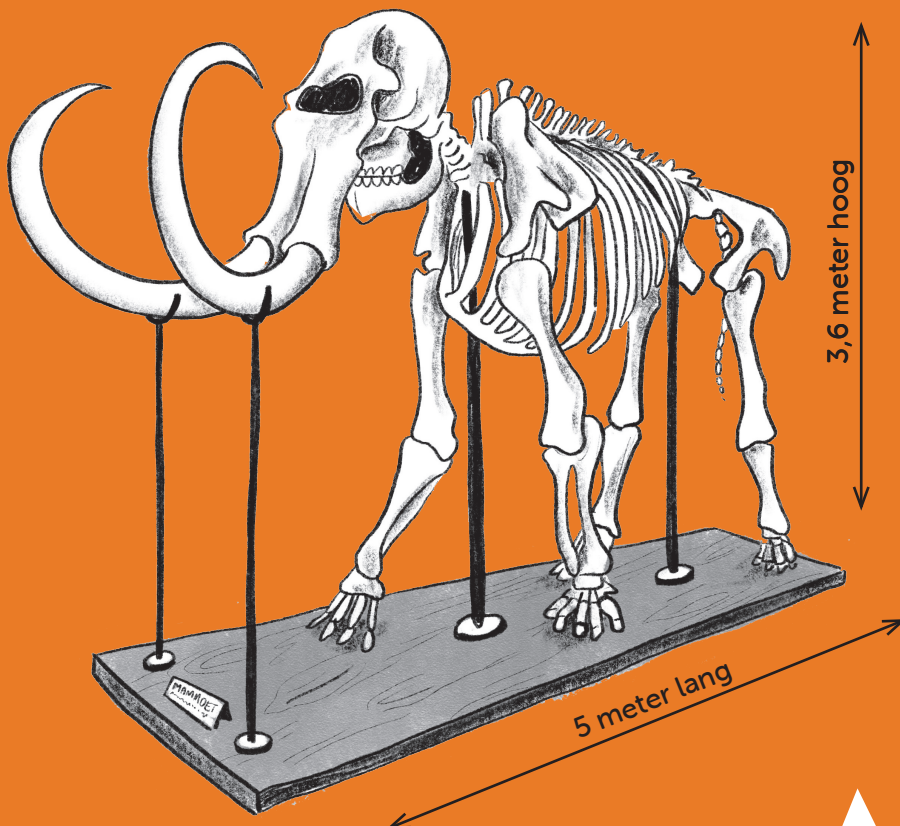
EH... SMAKELIJK!

In 2010 ontdekten wetenschappers tijdens het onderzoek van eeuwenoude fossielen van mammoetmest dat mammoeten niet alleen grassen, maar wellicht ook hun eigen drollen aten.

EEN WERELDBEROEMDE MAMMOET UIT LIER

In 1860 werden in de stad Lier mammoetbotten ontdekt bij graafwerken in de buurt van de rivier de Nete. De botten zaten tien meter onder de grond, in modderlagen uit de laatste ijstijd. Toen alle botten waren verzameld en bij elkaar gepuzzeld, bleek het om een mannetjesmammoet te gaan van minstens 30.000 jaar oud. Hij was ongeveer 3,6 meter hoog en bijna 5 meter lang – een flink uit de kluiten gewassen exemplaar dus! Benieuwd naar die kolos? Je kunt hem gaan bewonderen in het Brusselse Museum voor Natuurwetenschappen. In het stadsmuseum in Lier hebben ze hem intussen ook nagemaakt aan de hand van 3D-printing.

DE OUDSTE HOND TER WERELD

Rond 1860 werden in grotten in Goyet (Namen) een heleboel prehistorische schatten opgegraven, waaronder een kleine schedel. Eerst dachten de onderzoekers dat die van een wolf was, maar in 2009 ontdekten collega's dat hij afkomstig was van een 31.700 jaar oude hond. Daardoor weten we dat de prehistorische mens al huisdieren hield. In de hele wereld is voorlopig geen enkel huisdier opgegraven dat ouder is dan deze 'hond van Goyet'.